

YENİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI

Modern Turkish Literature Researches

Ocak-Haziran 2018/10:19 (120-135)

Makalenin Geliş Tarihi: 05.04.2018

Makalenin Kabul Tarihi: 12.04.2018

AK TOPRAKLAR ROMANINDA TOPLUMSAL BİLİNÇDİŞİNİN GÖRÜNTÜ DÜZEYLERİ VE ALP BİLGE TİPİ

Mehmet Nur KARAKEÇİ¹

ORCID: 0000-0002-3256-3241

ÖZ

Şiir, hikâye, roman, tiyatro, deneme gibi oldukça farklı türlerde kalem tecrübeleri olan Emine Işınsu, bir varoluş aracı olarak gördüğü yazma eylemini, arayış ve değişimler ekseninde kendini yenileyerek devam ettiren bir yazardır.

Ak Topraklar; Oğuzların Çağrı ve Tuğrul Beyler zamanından başlayarak Sultan Alparslan dönemine kadar yurt tutma mücadelelerini ve Anadolu'nun vatan kılınmasının anahtarı sayılan Malazgirt Zaferi'ni anlatan bir romandır.

Ak Topraklar romanında, ruhsal yapının insanları ortak bir ruhsal temelde birleştiren doğal kökeni olan ortak bilinçdışının birey ve toplumun ruhsal oluşum/gelişimini nasıl belirlediği üzerinde durulur. Kişisel olanın ötesinde, bir içsel enerji kaynağı olan ortak bilinçdışı, sürekli güncellenerek ve değişerek varlığını toplumda ve bireylerde devam ettirir. Bu yönüyle toplumsal bilinçdışı, devamlılık ve yeniden doğuşu hazırlayan en önemli unsur olarak dikkatlere sunulur.

Emine Işınsu; var olma, kimliği koruma, yer/yurt edinme, ortak bilinçdışıyla irtibat kurmayı toplumsal devamlılığın en önemli yönü olarak romanda bir varoluş meselesi olarak işler.

Anahtar kelimeler: Toplumsal Bilinçdışı, Varoluş, Arketip, Mit, Filogenetik.

---

¹ Dr. Millî Eğitim Bakanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni.
eposta: mnurkarageci@gmail.com

LEVEL OF COLLECTIVE UNCONSCIOUS IN NOVEL “AK TOPRAKLAR” AND ALP WISE TYPE

ABSTRACT

Emine Işınsu, who is a pen experience expert in quite different genres such as poetry, story, novel, theater, essay, is a writing that continues to renew itself on the axis of searches and changes.

Ak Topraklar; Oguzlar Çağrı and Tugrul Bey time to the period of Sultan Alparslan until the period of hostility struggle and Anatolia's homeland of the Malazgirt Victory is considered a key to the victory is a roman.

In the novel Ak Topraklar, the focus is on how the common consciousness, the natural rooting of spiritual building on a common spiritual basis, determines the spiritual formation / development of the individual and the society. Beyond the individual, the common unconscious, an internal energy source, constantly updates and changes its existence in society and in the individual. This aspect is presented to the attention as the most important element that prepares social unconsciousness, continuity and rebirth.

Emine Işınsu; existence, identity protection, place / dwelling, communicating unconsciously is the most important aspect of social continuity as a matter of existence in romance.

Keywords: Collective Unconscious, Existence, Archetypes, Miyth, Phylogenetically

Giriş

Roman, hikâye, tiyatro, şiir, deneme sahasında kalem tecrübeleri olan Emine Işınsu, 17 Mayıs 1938’de Kars’ta dünyaya gelir. Babası Bulgaristan Türklerinden Aziz Vecihî Bey, annesi ise şair ve yazar Halide Nusret Zorlutuna’dır. Asıl adı Işınsu olan yazar, göbek ismi olan Emine’yi; “*ben yazarlığa başlamadan önce pek kullanılmazdı. Babam Emine diye hitap ederdi. Çok sevgili kız kardeşinin ismi olduğu için*” (Akbaş 2012: 39) diyerek yazarlık hayatına adım atmasıyla kullandığını belirtir. Emine Işınsu, yazarlık hayatında, Zorlutuna soyadını kullanmayarak kendi ismiyle var olmak ister.

İlk romanı Küçük Dünya’yla (1966) Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’nın açtığı turistik roman yarışmasında sanat armağanı kazanarak edebiyat ve sanat dünyasında adından söz ettirmeyi başaran Emine Işınsu, bu romandan sonra gerek yapı ve izlek gerekse üslûp açısından sürekli bir gelişme göstererek kendi üslûbunu oluşturmaya çalışır.

Emine Işınsu’nun romanlarını yazmaya başladığı 1960’lı yıllar, Türk siyasal ve toplumsal hayatının önemli olaylarına sahne olan bir dönemdir. 12 Mart 1960 Muhtırası, 27 Mayıs Darbesi gibi hadiseler, bu dönem yazarlarının romanlarını besleyen önemli olaylar olarak Emine Işınsu’yu da etkiler. Işınsu, Sancı ve Tutsak romanlarında, bu dönemi hem toplumsal hem de bireysel yönden tahlil eder, yaşananların toplumda ve siyasette oluşturduğu kutuplaşmaları dikkatlere sunar. Canbaz, Kaf Dağının Ardında, Atlıklarınca romanlarında 1980 dönemi öncesi ülkede oluşan

kültür ve siyasal anlayışı çözümleyen Işınso, çağa tanıklık eden bir tavır sergiler. Yaşadığı dönemi gözlemleyen Emine Işınso, toplumsal sorunları ve dönemi yansıtan romanlarında, gerçekçi bir roman anlayışını benimser.

Tarihe ve tarih şuuruna önem veren Emine Işınso, Türk tarihinin Malazgirt Savaşı gibi önemli hadisesini, bir varlık-yokluk meselesi ekseninde Ak Topraklar adıyla romanlaştırır. Tarihî gerçeklere bağlı kalarak yazdığı bu romanında, kişileri ve olayları eldeki bilgiler ışığında kurgular.

Türklerin yurt tutma, yeni yerlere açılma ülküsüyle Büyük Selçuklu devleti sultanlarından Tuğrul ve Çağrı Bey döneminden başlayarak Başbuğ Alparslan'ın Malazgirt Meydan Savaşını kazanarak Ak Topraklar adını verdikleri Anadolu'ya ulaşmalarını anlatan Ak Topraklar romanı, 1971 yılında yayımlanır.

Türk Edebiyatı Vakfı'nın Malazgirt Zaferi'nin 900. yıl dönümü münasebetiyle düzenlediği yarışmada, Alpaslan Roman Ödülüne layık görülen Ak Topraklar, konusu kadar üslubu da dikkat çekicidir. Romanda, Dede Korkut Hikâyelerinin dil ve üslubu yazar tarafından başarılı bir şekilde yeniden hayat bulur. Gerek söyleyiş özellikleri gerekse kahramanların konuşturulmasında dönemin Türkçesine bağlı kalınması, kahramanlara verilen isimler, yer yer nesrin arasına katılan manzum söyleyişler, mitolojik ve destanî unsurlarla arkaik kelimelere yer verilmesi romanın bu bağlamda önemli özelliklerindedir.

İsimden İçeriğe

Romanda, Kuzey ve Doğu Türklüğü için Anadolu, "Ak Ülke"dir, "Ak Topraklar"dır. Bir sembol, kızıl elma, ülkü, mefkûre olan Anadolu topraklarının, ak toprakların Türkler için ifade ettiği anlam; bir coğrafya, bir yer olmanın çok ötesindedir. Buldukları coğrafyaya sıkışan ve ruhları genişleme arzusuyla yanıp tutuşan bir milletin geçmişinden tevarüs ettiği değerlerin mekânda tecelli etmesi anlamını tazammun eden Ak Topraklar, coğrafyanın kader olduğunu duyurması açısından da oldukça geniş çağrışım değerine sahiptir;

"Erenler, bu dünyayı akıl ile bulagelmişlerse, Tuğrul Sultan; Selçuklunun birliğini akli ile güçlüyordu... Yine de durmayıp gelenlere, coşan taşanlara, yurtlardan yurt, başbuğlardan başbuğ arayanlara yetebilmez oluyordu sultanlık. Ta Oğuz'un ilk atalarının geçtiği yollardan geçmek, su içtiği pınarlarda su içmek, şol atalarının yurtlarını Rum'un elinden almak gerekiyordu. Ak Topraklar Rum'un elindeydi. Ve dahi yalnız gider gelir, urup alır; sonra bırakır olmak yetmiyordu. Gidip de konmak vardı." (s.38)

Sultan Alparslan komutasındaki Oğuz Türklerinin Malazgirt Savaşı neticesinde, Anadolu'yu yurt yapmaları, bu topraklar üzerinde müstakil bir devlet ve millet olarak yaşamaya imkân hazırlar. Ak Topraklar adı verilen, yurt kılınan bu coğrafya, romanda bu uğurda mücadele edenlerin varlığının/var oluşunun temeli, yaşama kaynağı olarak dikkatlere sunulur. Ak Topraklar, sadece

bir mekân değil; bir millet nabzının attığı yer olma hasebiyle de Albert Sorel'in Yahya Kemal'e Fransa'da bir ders esnasında söylediği; "*Fransız milletini, bin sene zarfında Fransa toprağı yarattı.*" cümlesinden çok daha derin anlamlar ihtiva etmektedir.

Ak Topraklar'da entrik kurguyu oluşturan ve çatışmayı sağlayan değerleri "KORA" şemasında şu şekilde göstermek mümkündür:

	TEMATİK GÜÇ/ÜLKÜ DEĞER	KARŞIT GÜÇ/KARŞIT DEĞER
Kişiler Düzeyinde	Bayındır, Selcen, Dumrul, Yamtar, Kazan, Ayaz, Yağmur Çağrı Başbuğ, Tuğrul Sultan, Başbuğ Alparslan İnanç Yabgu, Erdem Bey, Afşin Bey Sanduk Bey, Savtekin, İbn Muhalleban Yamtar, Tamiş Bey, Eliza Nizamülmülk, Deli Emre	Kadir Han, Sultan Mesud Beg-Togdu, Yorgi Roman Diyojen Nikefor Briyen, Manüel, El Basan, Tarhan, Ursel de Bayöl Andronik Duka
Kavramlar Düzeyinde	Yurt tutma, yurt edinme, yerleşme Cihan hâkimiyeti, Kahramanlık, cesaret, fedakârlık Tanrı, inanmak, dua, şehitlik Hoşgörü, töre, inanç, aile, huzur Tarih bilinci, var olma, kimlik	Konargöçerlik Elindekiyle yetinme, Korkaklık Baskı, yok etme, hırs Yağmalama, yakma yıkma Ötekileşme, körleşme, Yabancılaşma
Simgeler Düzeyinde	Ak Topraklar, Ak Ülke, kökleşme	Haç

	Yazı, Oğuz'un deyişini yazma Kuş donuna girme, kuş can Halife, hutbe okutma, para bastırma	Bizans
--	--	--------

Toplumsal Bilinçdışının Görüntü Düzeyleri ve Alp-Bilge Tipi

İnsan, bir yol metaforu/eğretilmesi etrafında, kendi iç dünyasına doğru yol alan ve bu yolun sonunda kendisiyle karşılaşacak bir yolcudur. İnsan, kendini anlamlandırma süreci olan bu yolculuğunda, sadece hâlihazırda edindiği değerlerle hareket etmez. Tarihin derinliklerinden gelen; “bilincin ötesinde bir şeye, bilinç olmayana, sürekli hareket halindeki bir enerji, bir kuvvet alanı”na (Leledakis 2000: 163) başvurarak şimdi ve geleceğini şekillendirir. Bilincin ötesindeki bu enerji ve kuvvet alanı, bilinçdışıdır. Bu enerji, kişisel ve kolektif olarak kendini dışa vurur.

Kişisel bilinçdışının altında, psişik bir katman olan “ırksal bilinçdışı” (Jung 2012: 245) bulunur. Kişisel tecrübe ve kazanımların ürünü olmayan, kişide doğuştan bulunan, oluşumunda binlerce yıllık birikimin olduğu; “insan ırkının geçmiş deneyimlerinin depolandığı bir kolektif bilinçdışı, sezginin, algının ve idrakin doğuştan gelen biçimleri olan ilk örneklerin kaynağı, bütün psişik süreçlerin zorunlu a priori belirleyicisi” (Leledakis 2000: 166) olan bu bilinçdışı, kişiyi tarihsel bir çerçeve içinde anlamayı da zorunlu kılar. Onu, bir anda tüm insanlık tarihiyle buluşturarak anlam ve psişik dünyasını zenginleştirir.

Ruhsal yapının insanları ortak bir ruhsal temelde birleştiren doğal kökeni olan bu ortak bilinçdışı, ruhsal oluşum ve gelişimin biçim ve yönünü de belirler. Kişisel olanın ötesinde, bir içsel enerji kaynağı olan ortak bilinçdışı, sürekli güncellenerek ve değişerek varlığını devam ettirir. İnsan biyolojik özelliğinin yanında, doğuştan birtakım kökensel imgelere sahip olarak dünyaya gelir; “çocuk doğuşta fiziksel açıdan yetişkin olabilmek için ruhsal gelişim evrelerini de sağlayacak ruhsal yapıya, yani ortak bilinç dışına sahiptir.” (Gökeri 1979: 11).

Ak Topraklar romanında toplumsal bilinçdışı farklı görüntü düzeylerinde karşımıza çıkar. Romanda sembolik özellik taşıyan içsel yolculuğun kişi olarak temsilcisi Bayındır Bey'dir. Ak Topraklar'da şimdiki zamanı temsil eden Bayındır Bey, mitik zamanla (Korkut Ata ve Dumrul Ata), reel zamanı (Çağrı ve Tuğrul Bey, Sultan Alparslan) aynı düzlemde buluşturur. Bayındır Bey, çocuklarına ok talim ettirmek, ata alıştırmak, güreş tutturmak, Yağmur Bey, Çağrı Başbuğ ve Alparslan Başbuğ'a dair savaş anılarını anlatmak suretiyle, kolektif bellek unsurlarını aktararak atalar ruhuna ait değerleri şimdi'de buluşturur ve onlara kendi içlerinde oturmayı öğretir; “bu aydın bilinç, mitik geçmiş ile geleceği şimdide buluşturarak gelecek nesillere mit motorüğünün dinamik enerjisini aktarır.” (Korkmaz 2015: 189). Bayındır Bey'in oğlu Yağmur'un Oğuz'un deyişini yazması, bunu yazarken söze “Bismillahirrahmanirrahim” ile başlaması ve akabinde yazısını başbuğlarının işaretleri, devletlerinin ongunu ok ve yay biçiminde yazmayı düşünmesi (s.7) romanda kişileri geçmiş ve şimdi düzleminde buluşturarak onlara farkındalıklarını kavratır;

“Kudretli Oğuz’un deyişi olacak; ok ve yay yakışır yazının başına. Beceremedi. Yılmağı yok. Bırakıcı değil! Baba-atalarının ongununu, şahin kuşu şeklini de düşünmekte bazı bazı. Ayaz Ağa’sı bu kuşu çok yere nakış eylemiş çünkü.” (s.8)

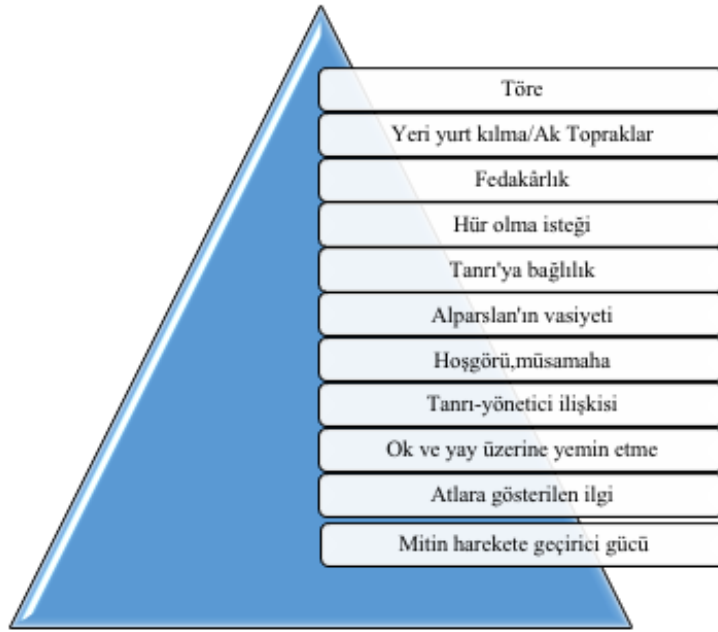
Kazanılan farkındalık ve tarih bilinci, fertlere içinde buldukları dünyayı anlamayı, onunla hesaplaşmayı ve kendilerini, milletlerini var kılmayı öğretir. Zira insan, hem bugünle hem de geçmişle alakadardır. Geçmiş, bugüne ışık tutup aydınlattığı, kişiye bir ufuk çizdiği oranda değer kazanır.

Romanda Bayındır Bey, alp-bilge tipini temsil eder. Dışa dönük ve hareket halinde olan alp tipini besleyen en önemli kaynak, cihangirlik ülküsüdür. Kahramanlığın önemli bir unsur olduğu alp tipinde, verilen mücadelenin ve yapılan hareketin; “*toplum için reel değer ifade etmesi*” (Kaplan 1992: 12) oldukça önemlidir. Daima bir mücadele içinde olan alp tipi, psikolojik ve fizyolojik olarak kuvvetli olarak tasvir edilir. Bayındır Bey’in; “*kılgısal yönü, en önemli özelliğidir. Devamlı hareket halindedir ve durmak, uyumak, eylemek onun için adeta ölümdür. Oturma, yani durma, eğleşme tüm Oğuz için bir felaket anlamı taşımaktadır. Doğrusu enerji/güç, daima eylemleriyle dünyaya varlığını göstermek ister.*” (Korkmaz 2015: 27). Fizikî olarak bir güce sahip olan Bayındır Bey, var oluşunu sadece bu güce bağlı olarak algılamaz. O; kendini bilen, bilinçdışı/bilinçaltı unsurları, bilinç tarafından ruhsal bütünlüğe kavuşturmuş biridir. Filogenetik unsurlarla buluşup buradan aldığı güçle çağını iyi okuyan ve onunla mücadelede gerekli şartların farkında olan Bayındır Bey, alp tipinin kendisine sağladığı kazanımları, işte bu birikimlerle birleştirerek sorunlara çözüm getiren ve kendini sürekli geliştiren, güncelleyen bir tip haline dönüşür. Bu; “*özbenlik bilincine kavuşmuş ve ruhsal bütünlüğünü tamamlamış*” (Korkmaz 2015: 32) alp-bilge tipidir.

Ak Topraklar romanında şimdiki zaman ve reel zamanı temsil eden kahramanlar, topluma ait bilinç ve bilinçdışı değerleri de temsil ederler. Bayındır Bey’in kahramanlığı, Tanrı’nın adını ve Türk’ün töresini çok uzak diyarlara taşıma gayreti, kendini feda etmeyi göze alarak Bizans sarayına Açar adıyla yerleşmesi, Çağrı ve Tuğrul Bey’in yeni bir vatan uğruna verdikleri mücadeleler, Başbuğ Alparslan’ın Türk’ün töresi ve İslam’ın düsturlarına uygun bir yaşam sürmesi, Ak Topraklara ulaşma adına gösterdiği azim, ilme verdiği değer, savaşta şehit düşerse yerine oğlu Melikşah’ın geçeceğine dair vasiyeti, Selçukluya karşı çıkan Oğuz beylerinin Türk töresine uygun olarak kanları akıtılmadan yay ve kirişle öldürülmeleri, hürriyete olan düşkünlük, yurt tutma, atlara gösterilen ehemmiyet gibi birçok bilinç ve bilinçdışı değer, romanın filogenetik/kökensel unsurlarını oluşturur. Filogenetik/kökensel bilinçdışı, romanda bireysel bilinçdışından daha önemli bir konumda sunulur. Bireysel bilinçdışının da derininde bulunan bu bilinçdışı, kişiliği etkileyen ve onu şekillendiren bir özelliğe sahiptir. Romanda kahramanları harekete geçiren, fedakârlığa yönlendiren, acılara katlanmayı öğreten ve geleceği kurmalarında yol gösteren temel unsur, işte bu filogenetik/kökensel bilinçdışıdır; “*filogenetik birikim ise ruhsal yapının karanlık ve bilinmeyen bölümüne ait olduğu için kendisini daima simgelerle açımlayan*

arketipler düzeyinde karşımıza çıkar.” (Korkmaz 2015: 191). Kökensel bir imgeyi belirleyen ve enerji dolu bir merkez olan arketip; ortak bilinçdışını oluşturan, kökeni ruhsal yapının derinliklerinde gizli olan, bilincin temel öğeleridir. Arketipler, soyut olduğundan onların görünür kılınması simgeler aracılığıyla olur.

Ak Topraklar romanında şimdiki zaman, mitik zaman ve reel zamanı temsil eden kahramanların gerçeklik kazandırdıkları değerler dizgesi, bellek mekânları ve arketipsel simgeler şekil halinde şöyle gösterilebilir:

Ak Topraklar romanında şimdiki zaman, mitik zaman ve reel zamanı temsil eden kahramanların gerçeklik kazandırdıkları değerler dizgesi, bellek mekânları ve arketipsel simgeler şunlardır;

A-Değerler Dizgesi

Ak Topraklar romanında kolektif bilinçdışının bir yansıması olan; *“bir toplumun tarih içinde oluşturduğu birikiminin sonucu olarak insana, tabiata ve metafizik unsurlara bakışını, yaklaşımını ve tavır alışlarını gösteren mücerred varlıklar ile nesnelere kullanım sıklığını ve ihtiyaç karşılayıcılığını belirleyen müşahhas kabullenişler”* (Tural 2000: 66) olan değer, değerler dizgesi ve bu değerlerin arkasındaki tarihten akan duyarlılık ve insanî öz, önemli bir yer tutar.

Ak Topraklar'da değerler dizgesi halinde beliren unsurlar, kabullenişler ferdî olmaktan çok millî değerler diye adlandırılan ve milletlerin tarihsellikleri içinde kazanıp kendilik değeri haline getirdikleri, onları başkalarından ayıran, tanıtan, onlara yön tayin eden ve hem bugünlerini hem de yarınlarını teminat altına alan yüzlerce yıllık deneyimle içselleştirdikleri kabullenişlerdir. Bu kabullenişler romanda “töre” şeklinde isimlendirilir ve ülkü değeri temsil eden kahramanlar

tarafından hem yaşanır hem de yaşatılmak istenir. Bireyleri ve toplumu yücelten, varlık ve Tanrı ilişkilerinde belli bir yetkinliğe ulaştıran; “*bilgeliği belirleyen ve üzerinde toplumsal mutabakat bulunan teorik sistem*” (Başer 2009: 44) olan töre; Bayındır Bey, Sultan Tuğrul ve Çağrı, Başbuğ Alparslan’ın hem ferdî hayatlarında hem de devlet yönetimine müteallik uygulamalarında başvurulan bir kaynaktır.

Ak Topraklar’da töre, günlük hayatta ve kişilerin davranışlarında karşılığı olan filogenetik bir unsurdur. Bayındır Bey’in oğlu Yağmur’un yolda karşılaştığı ve dövülmekten kurtararak annesi Selcen’in sahip çıktığı aslında bir Rum casusu olan Yorgi’ye gösterilen hoşgörü, şefkat, dinî müsamaha töre’nin toplum ve kişi hayatındaki yansımalarıdır. Aynı durum Bayındır’ın âşık olduğu Rum kızı Eliza için de geçerlidir. Eliza’ya din değiştirme hususunda Bayındır’ın bir telkini, baskısı olmaz. Bir Hıristiyan olan Yorgi, Selcen’den gördüğü şefkat üzerine İslamiyet’e ısınır; fakat onun dinini değiştirmesi hususunda hiçbir baskı yapılmaz, bir emanet şuuruyla Yorgi’ye sahip çıkılır;

“Yağmur, tutsağımdır deyip olunca, Selcen kızdı:

-Sus ol. O ne biçim laftır ki edersin. Yüce Tanrı göndermiş bunu bize, elbet bir bildiği var.(Sonra için çekip gözyaşın yüreğine akıttı.) Belki Bayındır Beg’imiz de ya Dumrul Ağa’n yerindedir bu arık oğlan. Şimdi onların ne edip, ne işlediklerini bilir miyiz? Ya azgın dinli kâfire tutsaklarsa, ister misin?

-Tanrı yapıp komasın bu işi. Kötü olur... Hem sen niye kara endişeler geçirirsin yüreğinden, onlar şimdi cenk edip dururlar.

-Ya, öyle ya, doğru söylersin.

Yıllar yılı Selcen’in Yağmur’u avuttuğu sözlerle şimdi Yağmur, anasını avutmada...

-Peki, acep dinimize girer mi?

Karışmak bize düşmez... Söyledi Selcen, boyunun küçüklüğüne bakma, yaşı sence olmalı. Demek ki akli yetmiş, özü bilir.

-Aramızda yaşar durur, eğer adamsa...

-Bil ki sen töremize uygun iş işlersen, görklü yüzlü Muhammed’in sözlerine, Allah’ın buyruğuna uygun gelersen; o dahi doğruyu bulmuş olur sende. Yok, saptırırsan, der ki Türk, bu muymuş, Müslüman bu muymuş? Sen örnek ol ona. Böylesi doğru.

Gerçi Tanrı buyruğundan da, töreden de ırağ düşmezdi Yağmur, yine de omuzlarının bir başka yüke durduğun gördü. Rum oğlana sahip çık bir, esirge ko iki... Sonra da özünü, soyunu, dinini beğendirmek için örnek ol gel.” (s.47)

Yağmur, töre gereği Yorgi’ye sahip çıkmak, onun başını esirgemek hususunda ant içmiştir. Töreyle bağlılık, onun buyruğunca yaşayıp durmak, kişilerde içsel değer haline gelir; “*lakin töremizce ve*

dahi onun buyruğunca yaşayıp dururum, o sebepten onun işlerine uygun iş işlemezsem, yediğim içtiğim değil yalnız, kokladığım hava dahi harama gelir.” (s.69) diye düşünen Yağmur, törenin kişiler üzerindeki etkisini açıklar.

Romanda kahramanları, töre dışında yönlendiren değerler dizgesinin önemli bir kaynağı da din/inanç olarak belirir. Dandanakan Savaşı'ndan sonra Müslüman olan Oğuzlar, mensubu oldukları dinin kendilerinde oluşturdukları varlık algısı çerçevesinde hareket ederler. Hem kendilerine hem de yaratıcılarına karşı yabancılaşmamak, içlerindeki Tanrısal özü harekete geçirmek, tematik gücü temsil eden kahramanların gayesi haline gelir. Başbuğ Alparslan'ın yaratıcı karşısındaki aczini anlayarak; *“Askerlerim! Burada Tanrı'dan gayri sultan yoktur. Buyruk ve kader onundur. Bu sebepten özümle birlik olup savaşa katılmakta, ya katılmamakta size azatlık veririm.”* (s.194) şeklinde askerlerine hitabı; Başbuğ Alparslan'ın Malazgirt'e çıkmadan tüm Müslümanların camilerde; *“Allah'ım! İslam'ın sancaklarını yükselt ve hayatlarını sana kulluk için esirgemeyen erlerini yalnız bırakma. Alparslan'ı düşmanlarına üstün kıl. Ve askerlerini meleklerin ile koru. Zira o, senin rızanı kazanmak için canın, malın, varın ve her şeyin vermekten sakınmıyor. O, senin yolunda ve dininin uğrunda nasıl cihat ediyorsa, sen de onu öylece gözet, düşmanlarını kahreyle!”* (s.197) şeklinde Alparslan ve ordusu için dua dua yalvarması; Ak Topraklar ve Tanrı uğrunda can vermenin, şehitlik mertebesine ulaşmanın hem Alparslan hem ordusu, hem de başkahraman Bayındır Bey için bir yokluk değil; yeniden dirilme, yaratıcıya kavuşma şeklinde telakki edilmesi, Bayındır Bey'in bu uğurda dört oğlunu şehit veren ve bir anne şefkatiyle evlatlarını kaybetmeye üzülen eşi Selcen'e; *“Şehit olmayan oğlu olmaktansa, hiç olmamak yeğdir. Kalk namazını kıl, şükreyle; oğlun genç iken Allah'ına kavuştu. Bu dünyanın son ucu ölümlüdür; şükreyle oğlun Allah'ın en sevgili kuluymuş, çabuk tamam eyledi çekisini, bizden çok severmiş onu Tanrı ki erken aldı yanına.”* (s.33) şeklinde itabı; dinin ve bir yaratıcıya inanmanın, bu inancın oluşturduğu değerlerin, varlıktaki Tanrısal özü uyandırmakla hayatlarını anlamlandıran kahramanlar üzerindeki tesirini gösterir.

Ak Topraklar romanı, içinde barındırdığı; *“bir insan topluluğunun tarihten getirdiği gelenek ve görenekler, mensup olduğu dinden ilave ettiği iman, ibadet ve muamelata ait değerler ile başka kültürlerden alıp kendi damgasını vurduğu, hayatına sindirdiği, şuur altına kazınmış, gerekli olduğu zaman ortaya çıkan eski ataların ruhlarından bize doğru akıp gelen, tarih içinde devam etme gücü veren”* (Tural 2000: 66) değerlerle, kahramanları ortak bir noktada buluşturur. Roman kahramanları, tarihin derinliklerinden gelen, güncel sese kulak verirler ve bu sesin gereğini yaparlar: Bu ses, insanı ümit kabul eden Oğuz'un var olmak için kendi olması ve kendilik değerleriyle varlık sahnesine çıkmasıdır.

B-Mitin Harekete Geçirici Gücü ve Arketipsel Simgeler

Ak Topraklar romanında mitolojik unsurlar, bir devamlılık göstergesi olarak dikkatlere sunulur. Romanın başkahramanı Bayındır Bey ve norm karakter Alparslan, yer yer mitolojik tahayyüllere başvurulmak suretiyle destan döneminden başlamak üzere Türk kültürünün temel taşı mahiyetinde olan Oğuz Kağan Destanı, Göktürk Kitabeleri gibi eserlerde dikkatlere sunulan kahraman ve yöneticilerle örtük bir şekilde ilişkilendirilir. Alparslan'ın doğumundan itibaren Oğuz Kağan ile olan fizikî benzerliği (s.80) kültürel devamlılığın toplum muhayyilesinde de devam ettiğini gösterir. Toplumun bir kahramana ihtiyaç duyduğu zamanlarda sıklıkla başvuru mitolojik tahayyül, toplumun devamlılığa ve kolektif bilinçdışına verdiği önemi gösterir. Romanda, destanların dünyası ve mitik birikim, roman kahramanları için harekete geçirici bir güçtür. Bayındır Bey ve Başbuğ Alparslan'ın; *"kuş donuna bürünüp, yağı içre dalan, silkinip insan olan, kılıcın keskini ile yüz adamı bir nefeste doğrayan"* (s.37) kahramanlıklarının altında şahsî cesaretlerinden ziyade, geçmişten tevarüs edilen destanî ve mitik birikim yatar. Sultan Alparslan'ın kahramanlığında en büyük yardımcısı olan; *"açık alıncığı meydanlara benzeyen, yelediği güneş gibi ışıdayıp akıntılı sular misali dalgalanan, yıldız gibi parlayan bir çift kara gözleri olan, yay gibi esnek, kuş kanadı misali çevik, bir akça rüzgâr olan"* (s.36) ak atı da Türk kültüründe önemli olan ve adeta insanla bir bütün teşkil eden hayvanlarla insanlar arasındaki maddî ve manevî ilişkiye delalet etmesi bakımından Dede Korkut Hikâyelerinin birikimlerini esere taşır.

Romanda hem destanî birikimin hem mitolojik tahayyüllerin sonucu olan en önemli arketipsel simge "Ak Topraklar, Ak Ülke"dir. Mesaj yüklü simgelerden biri olan "Ak Topraklar, Ak Ülke" bir atalar ocağı, soyun devam edeceği kutlu bir yer, gelecek düşlerinin görüleceği, var oluşun sırrına erileceği birleştirici bir mekân olarak Oğuz soyunu birleştirici bir unsur olarak görülür. Rumların elinde olan bu topraklara sahip olmak, sadece bir toprak parçasını elde etmek, oraya yerleşmek olarak görülmez. Atalar ruhunun yaşadığı, dirilişin ve yeniden doğuşun sembolü olarak değer kazanır. Bu topraklar, Oğuzlara Tanrı'nın beğendiği ve atalarının vasiyet ettiği yerlerdir. Tanrı, yer olarak Türk'e Ak Topraklar'ı beğenmiştir:

"Yollar Türk'ün önünde, ulu Allah nuru ile açılırken alp yiğitler bu nurun aydınlığında, Ak Topraklar'a ayak basıyorlardı. Ata bir, ata iki, ata çok... Şeyh Ahmet Yesevi'nin, Sultan Tuğrul'un, Çağrı Başbuğ'un ve dahi Başbuğ Alparslan'ın yolladıkları, öz gönüllerinden gelen buyruğa uyanları.

Aslında her biri, Allah'ın buyruğuna, bir başka vesile olmalı Ak Topraklar'da. Çünkü belli bil, Allah Tanrı, Türk'e yurt beğenmiştir Ak Topraklar'ı. Bu yüzden Korkut Ata'ya malum olmuştur kim; ahir zamanda hanlık tekrar Kayı'ya değe, kimse ellerinden almaya, ahir zaman olup kıyamet kopuncaya." (s.79)

İnsanın yeryüzündeki macerası; mekâna bağlı olarak anlam kazanmış ve insan, kendilik değerlerini gerçekleştirmek için kendini güvende hissedip yerleşeceği, kendine göre inşa edeceği, gelecek düşleri kuracağı yer/mekân arayışına girmiştir; *"kişioğlunun dünyada kendine bir yer edinme çabası, onun insanlaşmasının en önemli etkinliğidir. Hayvan, daima çevreye bağlı kalırken,*

insan çevreden kendine bir dünya kurar ve orada kendini yaşar. Bu durum, bir bakıma insanın ontolojik anlamdaki kendilik sınırlarını keşfetme ve dünyadaki yerini belirleme etkinliğidir.” (Korkmaz 2015: 176).

İnsan, “bu/arada/olan” bir varlıktır. Onun bu/arada oluşu dünyadaki yerini, bir yere ait olmasını işaret eder. Bir yere ait olan, bir yerden gelip bir yere giden insanın varoluş kesinliğini “bu/arada”lık oluşturur. İnsanın “bu/arada” olması, aynı zamanda yaşadığı evrenin ve dar çerçevede kendini anlamlandırıldığı yerin/mekânın bilgisini elde etmesi, ona anlamlar yüklemesi ve değiştirip dönüştürmesini de tazammun eder.

Mekân kelimesi, etimolojik açıdan ‘kevn’ yani “olma, oluş, ortaya çıkış, vücut bulma” anlamlarını içeren bir kökten türeyerek ontolojik bir söylemi ve içeriği imler. (Korkmaz 2015: 79). “Kevn” kökünden türeyen mekân kelimesi, olma’ya, oluş’a delalet eder; “mekân kelimesinin kökü ‘k-v-n’ dikkate alınır, evren anlamına gelen Kevn ve Kâinat ile yakınlığı hemen fark edilir. Kevn mastar anlamıyla olmak, kâin ise ism-i fail anlamıyla ‘olan’ demek olduğundan kâinat yani ‘olanlar’ ile ‘olanların olduğu sahne’ anlamında mekân özdeşleşir ve bu anlamıyla mekân, kevn ve kâinat bir ve aynı anlama gelir. Mekân, tekevvün eder, yani oluşur.”(Fazlıoğlu 2015: 40). Olma ve oluşa delalet eden mekân, insanı da durağanlığa itmez. Bir mekânda yaşayan, onu kendi mekânı, yeri haline getirmek isteyen insanın da bir oluş ve hareket içinde olması kaçınılmazdır. Bu yönüyle mekân ve insan arasında ‘oluş/ ortaya çıkma/ olma’ yönünden karşılıklı bir etkileşim vardır. Bir yere, mekâna, yurda sahip olmayanların ontolojik olarak kendilerini var kılmaları, anlamlandırmaları da imkânsızdır ve “dünyada kendine yer edinmeyen her fenomen bir çılgınlığa dönüşebilir.” (Korkmaz 2015: 177)

Ak Topraklar romanın üzerine kurulduğu, romanın anlamlandırılmasında anahtar kelime olan yer/yurt/mekân hem romanın en önemli izleği hem de diğer izleklerin üzerinde yükseldiği bir temel olma hasebiyle oldukça önemlidir. Roman kahramanlarının mücadelelerinin, değişim ve dönüşümlerinin, yer değiştirmelerinin, çatışma yaşamalarının en önemli nedeni “yer tutma” kaygısıdır. Bu özelliğiyle Ak Topraklar romanında “yer tutma” ontolojik bir mesele olarak sunulur. Oğuzların, var olabilmeleri ve geleceğe kalabilmeleri, gördükleri düşleri hayata geçirebilmeleri hep bir mekâna/yurda bağlı olarak işlenir. Mekân/yurt, kahramanların duygu ve düşünce dünyasında hep bu ontolojik anlam derinliğiyle yer edinir. Başkahraman Bayındır’ın yaşadığı obadan ayrılıp Çağrı Bey’e katılmak istemesi; Çağrı ve Tuğrul Beylerin, genişleyen, sayıları artan Oğuzları yeni yerler, yurtlar, otlaklara yerleştirmek için seferler düzenlemesi; babasının yerine geçen Sultan Alparslan’ın devraldığı ülküyle Oğuzları Ak Topraklar olarak anılan Anadolu topraklarıyla buluşturmak istemesinin ve bu uğurda mücadele etmesinin altında; “bir ekende on, yüz ekende bin veren, yalnız ayağını bastığında benim demeyip sonrasını da düşündüğün, küçücük kızlar ve oğullarla ve dahi onların kızları ve oğulları ile hep benim diyeceğin” (s.62) bir yurda sahip olma isteği yatar.

Başkahraman Bayındır'ın henüz on dört yaşında, dört bin hanelik yurtları dağıtılıp yeni yerlerine vardığında yaşadığı iç sıkıntısının, suskunluğunun, perişanlığının altında; yurt tutamamak, ayaklarını kara toprağa sağlamca basamamak yatar. Yurtsuzluk ve kendini duyacağı, anlamlandıracağı, kendi değerlerini üreteceği bir yurdunun olmaması, mekân/yurt ve insan arasındaki ilişkiyi ontolojik boyuta taşır;

“Yeni yurtlarına varınca Bayındır, ilk aylar bocaladı. Perişanlığı, suskunluğu bir yalnızlığından mı olsa, ya kimsesizliğinden? Değil! Yurt tutamamak, ayağlarını kara toprağa sağlamca basabilmemek var ya! Şol sıkıntı daha belli belirsizdi kafasında, şekillenmemiştir; fakat yüreğini ağırlaştırdığı besbelli. Oysa dem dem, dünyaya sığıcı yoktu; atına atlayuban, ta güneşin battığı yere doğru, yeni dağlar, yeni otlaklar yeni pınarlarca... İnsanları tanıyabilmek; Ulu Tanrı'nın Türk'e bağışladığı kutlu cihadı yapagörmek! O insanlara, tek Tanrı'nın buyruklarını ve dahi Türk'ün töresini öğretmek, sahip çıkmak, onları esirgeyekoyamak! Onca dönebileceği bir yurdu olmalıydı. Kıl çadırı değil, taştan topraktan öredurduğu bir evi! Şol insanlar, bu yurdun çevresine derilecek! Halka genişleyecek, genişleyecek...” (s.11)

Bayındır'ın ayağını kara toprağa sağlamca basabileceği bir yurt tutma isteği; insanın mekâna bağlılığını yansımasıdır. Zira; *“insanın temel ihtiyacı, tehlikelerden korunmak, hayatta kalmak, yarına kalmaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için insanın, korunaklı bir yaşama, güçlü olmaya ihtiyacı vardır.”* (Dökmen 2015: 14). Bayındır'ın genişleme, var oluşun özü olan yarına kalma isteği, yeni insanlarla tanışıp onlara kendilik değerlerini anlatması, yurt tutma şartına bağlıdır. Bayındır'ın kalıcılıktan yana olan isteği *“kıl çadırdan değil, taştan topraktan öredurduğu bir evi”* cümlesinde kendini gösterir. Bayındır; dirilmenin, çoğalmanın, var olmanın sırrına, mekân/yurt aracılığıyla erer.

Her millet, kendi olarak geleceğe yürümenin, değerlerini yaşatmanın ve ebedî olmanın peşindedir. Bunun ilk koşulu, bir yurda/vatana sahip olmak, bu topraklara kendi nefesini üfleme, yurt/vatan olan toprakta dirilmektir. Bu nedenle Ak Topraklar romanında, sadece gidip konmak, varmak değil, 'yurt tutmak/kök salabilmek' kavramları öne çıkar. Yurt tutmayı, millet olarak varlık/yokluk ekseninde değerlendiren Oğuzlar/Türkmenler/Selçuklular; yurt/vatan kılınan yerde gelecek düşleri görmek ister. Var oluşun geleceğe bakan yüzü; vatan/yurt kavramlarına bağlı olarak genişleme, çoğalma, atalarının topraklarına sahip olma, kendini güvende hissetme gibi birçok ontolojik mefhumla birleşir;

“Oğuz ancak dal dal olagelmiş. Bazı da gövde. Sen söylersin kim; ya Oğuz kökün salıp yürüyecek bir toprak bulamamışsa? Belli bil, Sultan Tuğrul bir karara varmış, kök üzre. İlle velâkin kolay mı bulunması o görkemli toprağın. Bulunuban, alıp onu yağı elinden yurt tutmak. Sonra başın buyruk begi, sultanlığa kul kılmak! Yine de onun yaptıkları, hiç kimselerin yapabilecekleri değildir. Hem o görkemli toprağı da işaret eylemiştir. Türkmen'e belletmiştir. O topraklar Rum'un elindeki topraklardır. Ak Topraklar'dır.

Hani Bayındır'ın gönlünden geçip de Yamtar'a, Selcen'e sözün ettiği umutlar var ya... Onlar şimdi Yağmur'un kafasında şekillenmekte. Hem de Bayındır'inkinden daha keskin, daha belirli, daha güçlü. Ak Topraklar, varıp dönenlerden işittikleri çok... Öylece bereketli kim o topraklar; yeşilin tükenesi hiç yoktur. Akıntılı suları, geze dolaşa çağıldar... Sanasın ozanların yüzü, bini yığmak olmuş, şadlıklar çalınır. Kuşların türlü, av etinin bolcası vardır. Atların aygırı, develerin buğrası, koyunların koçları çokçadır. Günün ışınması, yakmaz. Rahmetin düşmesi, çürütmez. Salkım salkım tan yelleri eser olur her dem... Eser de kişinin gönlünü esen kılar. Uğuru açıktır o toprakların..." (s.42-43)

Oğuzların kendilerini gerçekleştirmek için ihtiyaçları olan, üzerinde yaşayacakları, dayanacakları toprak parçası ve toplumsal hafızanın da temeli olan yurt/vatan mefhumunun üç karakteri vardır: (Ülken 1976: 220) Birincisi; o toprak parçasının, orayı yurt etmeye namzet milletçe sevilmesi, istenmesidir. Bu özelliğiyle yurt/vatan; her türlü heyecan ve hissin kaynağı olur. İkincisi; onun daimî bir yenileşmeye elverişli bulunmasıdır. Üçüncüsü; onun eski his ve heyecanları devam ettirmesidir. Yurdun üzerindeki izler ve hatıralar aracılığıyla, eskiden olmuş şeylerin şimdiki realitesine inanılır; *"birinci vasıfyurdun şimdiki hayatımıza ve kıymetlerimize temel olmasını temin eder. Kıymetleri gökyüzünden yere indirir ve onları mefhum hayaller peşindeki göçebeliğinden kurtarır. İkinci vasıf, cemiyeti donup kalmış bir kitle olmaktan çıkarır, ona terakki ve inkişaf kazandırır. Üçüncü vasıf, bizi kendi kendimizi inkâr etmekten, şahsiyetsiz ve köksüz olmaktan kurtarır."* (Ülken 1976: 221). Ak Topraklar romanında, yurt/vatan kavramı derin çağrışım değerleriyle, okurun hayal ve zihin dünyasında bir yer işgal eder.

Ülkü değer olan Ak Topraklar adıyla hafızalarda yer eden, Oğuz'un kök salıp yürüyeceği, görkemli, toprakları; *"ta Oğuz'un ilk atalarının geçtiği yollardan geçmek, su içtiği pınarlardan su içmek, şol atalarının yurtlarını Rum'un elinden almak gerekiyordu. Ak Topraklar, Rum'un elindeydi. Ve dahi yalnız gider gelir, urup alır; sonra bırakır olmak yetmiyordu. Gidip de konmak vardı."* (s.38). Ak Topraklar'a ulaşmak adına verilen mücadeleler ve Ak Topraklar'ı Selçuklulara kazandıran Malazgirt Savaşı; Oğuz'u, ilk atalarının su içtiği pınarlara, geçtiği yollarla buluşturmuştur. Bu buluşma, büyük bir var olma mücadelesinin neticesinde elde edilmiştir; *"yurt/vatan; verilen, bahşedilen, satılan, hibe edilen değil; büyük bir var olma mücadelesi içindeki çabayla elde edilen, hak edilen 'şey'dir."*(Korkmaz 2010: 260). Millet devamlılığı/bekası, milletlerin iyi tanımlanmış ülkelere/yurtlara sahip olmalarıyla gerçekleşir. Halk ile toprak birbirine ait olmalı, yani; *" söz konusu toprak parçasının herhangi bir yer olması mümkün değildir. O, herhangi bir toprak parçası değil, tarihî bir toprak, yurt, halkın beşiği olmalıdır. Tarihî toprak; toprak ile halkın nesiller boyu birbirleri üzerinde müşterek, yararlı etkilerde bulunduğu topraktır. Tarihî bellek ve çağrışımların mekânı haline gelir yurt; bizim bilgilerimizin, azizlerimizin ve kahramanlarımızın yaşadıkları, çalıştıkları, dua edip savaştıkları yerdir."* (Smith 2004: 25).

Yaşadığı yerler dar gelince hem atalar töresine uyup ataların ruhuyla buluşma, onların yaşadıkları yerleri yurt tutma, hem de bir ekende on veren, yüz ekende bin veren, gelecek nesillerin de atalar

ruhunu duyacağı bir yurda sahip olma isteği; Selçukluları sürekli fetihlere sevk ederek onlarda kolektif bilinçdışının görüntüsü olarak önemli bir yer tutan 'genişleme/açık mekânlara ulaşma' arzusunu açığa çıkarır; "Akça bozca atın sırtına binip esen yele, akıntılı suya uyan Oğuzların dünyaya sığıması yoktur, ayak bastıkları yerler, yeter gelmemektedir onlara ve oraların bereketli toprakları, Karahanlıların elindedir. Selçukluya yer kalmamaktadır. Oğuzların sahip oldukları yurtlar, çoraktır, otlakları azdır. Ak Toprakları gibi yeşilce değildir." (s.62). Genişleme, yeni yerlere ulaşma, buraları yurt yapma ve kendilik değerlerinin hâkim olduğu bir dünya inşa etme düşüncesi; romanda mekân ve insan arasında kurulan en önemli münasebettir. İnsanların ve milletin kaderi, adeta mekân ve coğrafya tarafından tayin edilir. Mekân ve coğrafya, Selçukluların kaderi haline dönüşür;

"Boz topraktan kaynayıp gelen yeşilce toprakları az bulan, serince pınarları yetmez sayan ve dahi uçan şahin ardında yurt arayan, Horasan'a konup sual eyleyen Oğuz'a, Ak Topraklar işaret eylemişti. İbrahim Yınal: Onlara: 'Memleketim sizin oturmanızı mümkün kılacak kadar geniş değildir. Bu sebeple doğrusu şudur kim; Rum gazasına gidiniz, cihat ediniz. Ve ganimet alınız, ben dahi arkanızdan gelip size yardım ulaştıracağım.' söylemişti. O sebepten, alp yiğitler, düşüp uluslarının önlerine gideyürdüler.

Ve dahi kâfir onların bu gelişlerini; 'Güneşin doğduğu yerlerden, kartal gibi uçan atlara binmiş, ordular zuhur etti; erlerin saçları uzun, ellerinde ok ve yay vardı. Bu gelenlerin ayağ basmadıkları toprak, içmedikleri su, ateşlemedikleri ocak kalmadı, Türk soyu, yeryüzünü dolduragördü. Koca dünya onarın yükünü çekesi değil' diye feryat edip anlatır olurken; dini bir, soyu ayrı olan da yakınmalarını Sultan'a ulaştırıyordu." (s.77)

Genişlemek, yeni yerlere ulaşmak, yeni yerleri yurda dönüştürmek suretiyle kendiliğini ve kimliğini devam ettirmek isteyen Oğuzlar için 'yurt tutma' bu anlamda varoluşsal bir anlama sahiptir. Genişleme arzusuyla gidilen yerlere, kendi anlam dünyasını da götüren ve bunu Tanrı tarafından verilmiş bir görev sayan Oğuzlar/Türkmenler/Selçuklular; mekânı deneyimsel bellek alanı haline dönüştürürler; "bu deneyimsel bellek mekânı; içten dışa doğru açılan bir nitelik taşır. Mekân ile insan arasındaki bu iletken doku, ontolojik anlamda sınırların birbirine doğru açılmasını sağlar ve böylece mekân genişler." (Korkmaz 2015: 63). Romanda, Selçukluların geniş mekânlara sahip olma isteği, onların aktif karakterleri hakkında da önemli ipuçları verir. Tuğrul ve Çağrı Bey, Sultan Alparslan, mitik zaman ve reel zaman düzlemini birden yaşarlar. Bu kişiler; "güneş bayrak, gök kurikan (çadır) diyen Oğuz Kağan yahut insanı 'Öze Gök Tengri ile asra yağız yer arasında' gören Göktürk gibi dar mekânın değil, geniş mekânın adamıdır. Geniş mekân; dışa dönük, aktif karakterin en mühim hususiyetlerinden birisidir." (Kaplan 1985: 50).

Ak Topraklar romanında, mekân/yer/yurt gibi kavramlar başlı başına bir mesele ve insana, onun kendilik değerlerine, milletin var oluş dinamiklerine bağlı olarak ele alınır. Mekân, milletin kaderini tayin eden en önemli unsur olarak önem çıkar. Yeri yurda dönüştürme, toplumsal kimlik değerlerine bağlı olarak işlenir. Mekân, insandan ve millettten bağımsız değildir. İnsanın ve

milletin bir yere/yurda/vatana tutunma isteği, ontolojik bir meseledir ve Ak Topraklar'da yurt/mekân/coğrafya varoluşsal bir kaddedir.

Anadolu'yu yurt etme uğruna bir varlık mücadelesi veren Oğuzlar, bu mücadelesinde bir taraftan Dede Korkut'tan bir taraftan da Oğuz Han'dan manevi kuvvet alırlar. Anadolu kapılarını Türklere açan Malazgirt Savaşı'yla millet olma bilinçleri de yükselen Türkler, mekân-yurt-medeniyet bağdaşıklığını da kurarlar. Böylece simgesel bir değer olan mekân, yatay boyutta yaşanan, barınılan, güvende olunan bir yerken; dikey boyutta Tanrı'nın seçtiği, kendilik değerlerini koruyan ve besleyen bir yer olarak öne çıkar. Yatay boyutta bugünü imleyen Ak Topraklar, dikey boyutta tarihselliğe gönderme yapan metaforik bir unsur olur. Dikey boyuttaki bu tarihsellik bir yandan Bilge Kağan'a, bir yandan Tonyukuk'a, bir yandan Dede Korkut'a dayanır.

Ak Topraklar romanında sultanların Tanrı tarafından gönderildiğine işaret edilir; *"Tanrı Türk'ü koruyor, çünkü kendisi yolladı onu dünya üzre, bütün kavimlerden üstün kıldı ki, hepsini esirgeyebilsin, hepsine adı güzel Muhammed'in sözlerini ulaştırırsın diye"* (s.138). Bu inanış, yöneticileri Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olarak görür. İçindeki Tanrısal öze hareket eden yöneticiler adalet, eşitlik, şefkat, sevgi, açları doyurma, çıplakları donatma, yersizlere yer temin etme gibi hasletlerle hareket ederler ve her noktaya hem adaleti hem de insanlara hizmet götürmeyi kendilerine gaye olarak benimserler. Bu bağlamda romanda Başbuğ Alparslan, Tanrı'nın temsilcisi olarak kut'u ve töreyi tesis etmekle vazifelidir. İnsanlara hem huzur, hem adalet hem de yaşanılır bir dünyanın kapılarını açmaya çalışır. Bu kapı açıldığında yaşanacak dünyanın adı "Ak Topraklar"dır.

Sonuç

İnsan gelişiminin temelinde yatan yaratıcı düş gücü, geniş bir enerji alanı olan kolektif bilinçdışıyla birleştiğinde, insana oldukça geniş bir yaşam alanı sunar. Bu birikimlerle hayatta tarihsellik gibi yitip yok olmayı önleyen bir dayanak noktası bulur; *"tarihsellik, bireylerin ve toplumların kimlik nosyonlarındaki en vazgeçilmez unsuru oluşturmaktadır. Yazar bu romanla, farklı zaman ve mekânlarda birbirinden ayrılmış, uzak düşmüş kişi, topluluk ve boyları ortak bilinçdışının yaratıcı mitik enerjisi etrafında toplamaya çalışır."*(Korkmaz 2015: 199). Ortak bilinçdışının mitik enerjisi; bir taraftan kişilerin ve toplumların kendilerini anlamalarını sağlarken, bir taraftan da geleceğe yürürken ihtiyaç duyacakları yol göstericiliği ve hepsinden önemlisi yapay desteklerden uzak kalarak var olma yolunda, güç devşirecekleri gerçek kaynağı işaret eder.

Kaynakça

Akbaş, Nebahat (2012). "Emine Işınso ile Röportaj", *Fikir Sanat ve Edebiyatta TÖRE*, Yıl 1, Sayı 1.

- Başer, Sait (2009). "Türk Anlama ve İnanma Modeline Dair", *Türk Kimliği: Ayvaz Gökdemir'e Armağan-2*. Prof. Dr. M. Çağatay Özdemir (Ed.). İstanbul: Ötüken.
- Dökmen, Üstün (2015). *İnsanın Korunakları: Deriden Kültüre*. İstanbul: Remzi.
- Fazlıoğlu, İhsan (2015). *Kendini Aramak*. İstanbul: Papersense.
- Fazlıoğlu, İhsan (2015). *Kendini Bulmak*. İstanbul: Papersense.
- Gökeri, A.İ. (1979). *Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapıtlara Uygulanması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi DTCF: Ankara.
- İşinsu, Emine (2012). *Ak Topraklar*. Ankara: Bilge Kültür Sanat.
- Jung, Carl Gustav (2012). *İnsan Ruhuna Yöneliş*. Engin Büyükinall (çev.). İstanbul: Say.
- Kaplan, Mehmet (1985). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3: Tip Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh.
- Kaplan, Mehmet (1992). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar:1*. İstanbul: Dergâh.
- Karakeçi, Mehmet Nur (2017). *Emine İşinsu'nun Romanlarında Yapı ve İzlek*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ardahan.
- Korkmaz, Ramazan (2010). "Ulusun Korkma", *İstiklal Marşı İstikbal Marşı 41 Dize 41 Yorum*. Hasan Akay, M. Fatih Andı (haz.). İstanbul: Hat.
- Korkmaz, Ramazan (2015). "Yurtsuzluk İtkisi ve Anayurt Oteli", *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit.
- Korkmaz, Ramazan (2015). "Arketipsel Sembolizm Açısından Dede Korkut Anlatılarındaki Yüce Birey ve Alp-Bilge Tipi", *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit.
- Korkmaz, Ramazan (2015). "Oğuz Yurdu Romanında Toplumsal Bilinçdışının Görüntü Düzeyleri", *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit.
- Korkmaz, Ramazan (2015). "Romanda Mekânın Poetiği", *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit.
- Korkmaz, Ramazan (2015). "Toprak Ana'da Mekân-İnsan İlişkisi", *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit.
- Leledakis, Kanakis (2000). *Toplum ve Bilinçdışı*. Abdullah Yılmaz (çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Smith, Anthony D. (2004). *Millî Kimlik*. Bahadır Sina Şerer (çev.). İstanbul: İletişim.
- Tural, Sadık (2000). *Tarihten Destana Akan Duyarlılık*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Ülken, Hilmi Ziya (1976). *Millet ve Tarih Şuuru*. İstanbul: Dergâh.